

Høringsinnspill -

Krav og kriterier til bærekraftige og sirkulære anskaffelser av tekstiler

Framtiden i våre hender takker for muligheten for å komme med innspill i høringen om krav og kriterier til bærekraftige anskaffelser av tekstiler. Offentlig sektor kjøper inn varer og tjenester for om lag 600 milliarder kroner årlig. Offentlige anskaffelser er et helt sentralt virkemiddel for å bidra til den grønne omstillingen i Norge og ivaretagelse av menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold ved produksjonssteder i globale leverandørkjeder.

Det har de siste tiårene vært et økende fokus på hvilke konsekvenser produksjonen av tekstiler har å si for mennesker, miljø og klima. Ved å stille sosiale krav til anskaffelser, kan aktører innenfor offentlig sektor bidra til å styrke lovgivningen og arbeidernes rettigheter i produksjonslandet, bidra til et inkluderende arbeidsliv, og støtte kampen mot tvangs- og barnearbeid. Slike krav vil også kunne bidra til å styrke innsatsen for helse, miljø- og sikkerhet ved der hvor varene blir produsert. Framtiden i våre hender støtter også policy og praksis som vil redusere det miljømessige fotavtrykket knyttet til varenes livssyklus.

Vi synes at forslaget til tekst til veilederen generelt viser et ambisjonsnivå som er i linje med det et økt fokus på utfordringer i knyttet til produksjon av varer – og hvordan disse skal løses til det beste for mennesker, miljø og klima.

Vi anbefaler at DFØ tydeliggjør at “tekstiler” omfatter alt fra sengetøy, gardiner, håndklær og lignende (det som ofte omtales som “hjemmetekstiler”) til klær (i form av arbeidsuniformer, sykehustøy o.a.).

Innspill til pkt. 1, 3 og 5: Bærekraftige tekstiler (eie og leie) og Design for lang levetid (eie og leie).

Framtiden i våre hender har gått igjennom punktene 1,3 og 5 og støtter forslagene – vi oppfatter de som gjennomtenkte, velformulerte og ambisiøse. Vi vurderer kriteriene positivt som drivere av endring mot mer bærekraftige tekstiler i anskaffelser. For å leie eller eie bærekraftige tekstiler er kriteriene gode for økt kunnskap om vedlikehold i alle ledd. Forhåpentligvis vil dette lede til økt kunnskap hos leverandør og bruker, uansett om tekstilene eies eller leies.

De ambisiøse kravene til økt kunnskap spesielt for å gi tekstilene lengre levetid er godt ivaretatt. Å premiere leverandører med et poengsystem er flott. Vi håper at disse poengene skal benyttes til å ta de endelige, gode valgene. De bør vektlegges for selve beslutningen for anskaffelsen.

Innspill til pkt. 9 Sosialt ansvarlig produksjon – utvalgte produkter

Formålet med kravet:

Formuleringen støttes.

Formuleringen av spesifikasjonen:

ILOs kjernekonvensjoner om tvangsarbeid, barnarbeid, diskriminering, fagforeningsfrihet og kollektive forhandlinger **og rett til helse, miljø og sikkerhet** (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138, ~~og~~ 182, **155 og 187**)

Helse og sikkerhet (konvensjon nr. 155 om sikkerhet og helse i arbeidsmiljøet (1983) og Konvensjon nr. 187 om rammeverk til fremme av sikkerhet og helse i arbeidslivet (2009), ble i 2022 integrert i ILOs kjernekonvensjoner.

FNs barnekonvensjon, artikkel 32. (jfr “Kontraktsvilkår for ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden”)

Nasjonal lovgivning i produksjonslandet. Av særlig relevante forhold fremheves 1) **retten til å organisere seg og drive kollektive forhandlinger** ~~1~~**2**) lønns- og arbeidstidsbestemmelser; ~~2~~**3**) helse, miljø og sikkerhet; ~~3~~**4**) regulære ansettelsesforhold, inklusive arbeidskontrakter; samt ~~4~~**5**) lovfestede forsikringer og sosiale ordninger.

Der produktene er produsert eller importert av virksomheter som omfattes av åpenhetsloven skal disse virksomhetene uoppfordret legge ved informasjon om virksomhetens aktsomhetsvurderinger og annen relevant informasjon.

Dokumentasjon:

Dokumentasjon på at produktene er sosialt ansvarlig produsert kan være at produktene er sertifisert etter merkeordninger som for eksempel Fairtrade, UTZ eller Rainforest Alliance.

Annen dokumentasjon som er tredjepartssertifisert **eller hvor produksjonsenhetene (ved leverandørens signatur) omfattes av juridisk bindende avtaler, som for eksempel International Accord eller tilsvarende**, og som bekrefter at ILOs kjernekonvensjoner og nasjonal lovgivning i produksjonslandet er ivaretatt, godtas også.

Leverandøren skal opplyse i produktlisten hvordan kravet oppfylles for utvalgte produkter, ved angivelse av merkeordning, **avtalen** eller på annen måte.

Ved bruk av leverandørens bestillingssystem skal leverandøren oppgi hvordan produktene som er sosialt ansvarlig produsert skal fremheves i systemet. Ved bruk av EHF katalog skal sosialt ansvarlige produkter merkes i henhold til formatet.

Informasjon om spesifikasjonen:

Kravet kan brukes når du skal kjøpe produkter som innebærer risiko for brudd på menneskerettigheter i leverandørkjeden, og hvis slike **sertifiseringsordninger og/eller avtaler** finnes for de produktene du skal kjøpe.

Oppdragsgiver spesifiserer hvilke produkter dette gjelder, etter en markedsdialog.

For en del tekstiler er slike sertifiseringsordninger **og/eller avtaler** utbredt, og DFØ anbefaler å bruke denne kravspesifikasjonen når du skal kjøpe disse produktene.

Hva slags dokumentasjon som oppgis som aktuell bør tilpasses ut ifra hvilke tekstiler du skal kjøpe.

Når du vet hvilke produkter som innebærer risiko for brudd på menneskerettigheter, bør du undersøke om de er dekket av en eller flere merkeordninger **og/eller avtaler som omhandler helse, miljø og sikkerhet eller annet**. Dette kan du enten avdekke i markedsdialogen, og du kan også sjekke de ulike **merke- eller avtaleordningene** sine nettsider.

Når du vet at det finnes risiko for brudd på menneskerettigheter, og at det eksisterer merkede produkter på markedene, **eller som omfattes av avtaler som sikrer slike rettigheter**, anbefaler vi at det vurderes å plukke ut de produktene som utgjør en høy andel av innkjøpsvolumet, enten i verdi eller andel. Om dere etterspør merkeordning **og/eller avtaler som sikrer menneskerettigheter** som et tildelingskriterium, anbefaler DFØ å koble dette til antatt volum.

Kravet brukes sammen med kontraktsvilkår for ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden | Anskaffelser.no

Relaterte lenker

- o DFØs høyrisikoliste
 - o Oversikt over produkttyper som Fairtrade sertifiserer: <https://www.fairtrade.no/index.php>
 - o EHF-kodeliste: <https://vefa.difi.no/ehf/codelist/eco/>
- o Leverandører som har signert på International Accord i Bangladesh og Pakistan:**
<https://internationalaccord.org/signatories/#signatories-search>

Våre øvrige kommentarer:

Oppgraderingen av ILO sine kjernekonvensjoner til også å omfatte helse, miljø og sikkerhet vil legge sterke føringer på hvordan leverandører utfører aktsomhetsvurderinger. Særlig gjelder det de selskaper som omfattes av åpenhetsloven, hvor §3c slår fast at anstendige arbeidsforhold “.... menes arbeid som ivaretar grunnleggende menneskerettigheter etter bokstav b og helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, og som gir en lønn å leve av.” Oppgraderingen innebærer aktualiserer forpliktelsen om å sikre trygge produksjonssteder. I løpet av de siste tiårene har det blitt rapportert om en rekke dødsulykker i tekstilindustrien. Det dreier seg om branner, kollaps av bygninger og livsfarlige elektriske anlegg. De fabrikkene i Bangladesh som siden 2013 har vært blitt innlemmet i sikkerhetsavtalen, The International Accord, har i prinsipp ikke hatt ulykker av alvorlig art, mens fabrikker som ikke omfattes av avtalen fortsatt blir rammet. Avtalen ble også innført i Pakistan i slutten av 2022 og rundt 470 fabrikker står nå for tur for å bli kontrollert og utbedret til sikker standard.

Framtiden i våre hender mener at man må unngå å bruke sosial dialog som tildelingskriterium. Sosial dialog er svært vanskelig å kvantifisere og måle, og vi erfarer at sosial dialog primært støtter opp om dannelsen av arbeiderkomiteer. Arbeiderkomiteer kan, under ideelle forhold, være et demokratisk element der hvor fagforeninger er totalt fraværende. Samtidig har vi sett flere tilfeller hvor opprettelsen og/eller eksistensen av slike komiteer undergraver forutsetningene for etablering av uavhengige fagforeninger. Fagforeninger er, og må alltid være, det viktigste virkemiddelet for å skape en god, progressiv og langsiktig dialog med ledelsen på produksjonsstedet, og være den part som representerer arbeiderne i kollektive forhandlinger med ledelsen.

Noe som kan vurderes er derimot om man kan bruke tildelingskriterium for varer fra produksjonssteder hvor det finnes fagforeninger som er tilknyttet de globale føderasjonene, for eksempel, IndustriALL Global Union eller UNI Global Union.

Innspill til pkt. 10 Aktsomhetsvurderinger for ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter

Formål med kvalifikasjonskravet:

Formuleringen støttes.

Formulering av kvalifikasjonskravet:

Formuleringen støttes.

Dokumentasjon:

Alternativ 1: Leverandører som er omfattet av åpenhetsloven: Skal legge ved lenke til oppdatert

redegjørelse for aktsomhetsvurderinger iht. krav i [åpenhetsloven § 5](#) og uttrykke vilje til å dele dokumentasjon knyttet til vurderingene på forespørsel fra innkjøper.

Alternativ 2: Leverandører som ikke er omfattet av åpenhetsloven: Skal dokumentere at de gjennomfører aktsomhetsvurderinger i tråd med [OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv trinn 1-6](#). Enten med link til nettside hvor det er publisert eller vedlegg.

Informasjon om kvalifikasjonskravet:

Den høye risikoen for alvorlige brudd på grunnleggende menneskerettigheter ved produksjon av tekstil tilsier at leverandøren ~~kan~~ skal dokumentere at aktsomhetsvurderinger aktivt gjennomføres ved innlevering av tilbud.

Viktig informasjon:

Det er viktig å varsle i tidlig i markedsdialogen at dere vil stille et slikt kvalifikasjonskrav, slik at de leverandørene som ikke har rutiner og prosesser på plass får tid til å få på plass disse. Dere signaliserer også da at dere ønsker å stille krav til at dere vil at deltakere i konkurransen etterlever kravene i åpenhetsloven.

Kontraktsvilkår om ivaretagelse av menneskerettigheter må brukes i tillegg til kvalifikasjonskravet.

Hvordan følge opp kravet: (tips til kontraktsoppfølging)

Å stille et slikt kvalifikasjonskrav vil lette kontraktsoppfølging i og med at dere kontrollerer at aktsomhetsvurderinger er på plass ved tilbudsinnlevering for leverandører som er omfattet av åpenhetsloven. De leverandører som ikke er omfattet av loven skal ha trinn 1-6 i OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv på plass)

Det er viktig å også legge en videre plan for kontraktsoppfølging i avtaleperioden. Dette har DFØ har veiledning om dette på temasidene om menneskerettigheter på anskaffelser.no.

Våre øvrige kommentarer:

Mange virksomheter som leverer til offentlig sektor er omfattet av åpenhetsloven. Trinn 3 og 4 i modellen for aktsomhetsvurderinger (jfr. åpenhetsloven §4, punkt c) og d)) handler nettopp om tiltak og effekter. Slik sett vil ikke en vurdering av effekter være en ekstra byrde for mange leverandører til offentlig sektor - såfremt selskapene følger åpenhetsloven.

Norske myndigheter har gjentatte ganger uttalt at også selskaper som ikke omfattes av åpenhetsloven forventes å følge denne. Dette betyr at selv om små og mellomstore selskaper ikke er direkte berørt av åpenhetslovens rapporterings- og informasjonskrav, bør de gjennomføre risikokartlegging av sin leverandørkjede og kunne besvare henvendelser fra deres forretningsforbindelser.

Innspill til pkt. 11 Kontroll av ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter ved produksjonsenheten, ~~inklusive kontroll av~~ **herunder helse, miljø og sikkerhet og utbetaling av levelønn**

Formål med tildelingskriteriet:

Formålet er å premiere leverandører som kan dokumentere **at grunnleggende menneskerettigheter, herunder levelønn og helse, miljø og sikkerhet ivaretas ved** produksjonsenhetene. Det kan gjøres ved den til enhver tid mest hensiktsmessige og tilgjengelige metoden, for eksempel gjennom **interessentdialog med berørte parter, kartlegging i samarbeid med lokal fagforening som speiler arbeidernes interesser, gjennom bindende avtaler, 3. parts revisjon eller sertifisering.** ~~er sertifisert eller at de jevnlig gjennomfører 3. parts revisjon for å kontrollere at respekt for grunnleggende menneskerettigheter ivaretas ved produksjonsenheten, inklusive levelønn.~~

Formulering av tildelingskriteriet:

Tilbyder blir premiert for andel produkter, (multipliseres med estimert volum (*i kroner eller antall) av de enkelte produktene-) tilvirket på produksjonsenheter som, **som et minimum,** er SA8000 sertifiserte, **er** registrert som International Accord produksjonsenhet; eller tilsvarende.

Når **produksjonsenheten som** leverandørens ~~produksjonsenhet~~ **får varer fra** ikke er sertifisert i samsvar med SA8000, ~~likestilles årlige revisjonsprotokoller i henhold til SMETA 4 pillarer og~~ **eller** andre tredjeparts-sertifiserte revisjonsprotokoller som også inkluderer krav om levelønn.

Godkjent **3. e** partsrevisor skal være autorisert som kvalitetsrevisor av Norsk sertifisering (<https://norsksertifisering.no/personer/revisjonsleder-kvalitet-qla-qa/>) eller tilsvarende.

Revisjonen som danner grunnlaget for vurderingen, kan ikke være eldre enn 12 måneder.

Dokumentasjon:

Leverandør skal fylle inn i produktskjema **med hensyn til** hvilke produkter som er tilvirket på produksjonsenhet som er SA8000 sertifisert, eller **omfattet av** International Accord ~~sertifisert~~ eller årlig blir revidert av ~~med SMETA 4-pillar, Oecotex eller GOTS revisjonsprotokoll~~ **eller tilsvarende**. Lenke til oppdatert dokumentasjon skal vedlegges (ved innsendt tilbud skal den seneste revisjonen være gjennomføre i løpet av det 12 siste månedene før kontraktsstart).

Informasjon om tildelingskriteriet:

Dette tildelingskriteriet kommer i tillegg til [kontraktsvilkåret](#), og eventuelt kvalifikasjonskravet.

Den svært høye risikoen for alvorlige brudd på grunnleggende menneskerettigheter og **anstendige arbeidsforhold** minskes gjennom at produksjonsenheter jevnlig (minst årlig) er kontrollerte for ivaretagelse ~~disse av grunnleggende menneskerettigheter~~ under tilvirkningen av produktene på kontrakten. Ved å premiere leverandørene som har slik sertifisering, **eller bindende avtale og/eller** jevnlig gjennomfører tilsvarende 3. parts revisjon, minskes risikoen for brudd kontraktsvilkårene ~~som ivaretar de grunnleggende menneskerettighetene i produksjonen.~~

Jo høyere andel varer som tilvirkes ved fabrikker som er sertifisert, **er regulert av en bindende avtale** eller der det gjennomføres 3. parts revisjon, jo mer vil oppdragsgiver kunne støtte seg på dette i kontraktsoppfølgingen. Dette vil både gi besparelser hos oppdragsgiver i hva som vil være nødvendige ressurser å sette av til kontraktsoppfølging og gi bedre sikkerhet i at leverandøren oppfyller kravene i kontraktsvilkåret.

Markedsdialog er viktig ved bruk av dette tildelingskriteriet. Først og fremst for å varsle at dere ønsker å bruke et slikt tildelingskriterium og få en oversikt om leverandører kan levere på dette og i hvilken grad. Selv når få kan levere på dette, vil det være aktuelt å bruke dette kontraktsvilkåret for å motivere.

~~Mye tekstil (over 80 prosent av verdensmarkedet) produseres i Bangladesh~~ **er verdens nest viktigste eksportør av klær og tekstiler.**¹ **Landets tekstilindustri er samtidig kjent for sine svært lave lønninger og gjentatte,** alvorlige brudd på menneskerettighetene. ~~og mange ikke har levelønn.~~

Våre øvrige kommentarer:

Vårt inntrykk er at SMETA 4-systemet kun kontrollerer for minstelønn, ikke levelønn, jfr <https://public-library.safetyculture.io/products/smeta-checklist> Vi anbefaler derfor å stryke dette da det ikke fremstår som et system som fremmer levelønn for arbeidere i globale leverandørkjeder.

Vi nevner igjen ideen, nevnt under pkt. 9, om å bruke tildelingskriterium for varer fra produksjonssteder hvor det finnes fagforeninger som er tilknyttet de globale føderasjonene, for eksempel IndustriALL Global Union eller UNI Global Union.

Gjelder både punkt 10 og 11: Offentlige anskaffelser bør i økende grad fokusere på tiltakene og resultatene av tiltakene, og ikke begrense seg til å forbedre rutiner og prosesser. I tillegg bør prinsippet om forholdsmessighet gjelde: at det må stilles høye forventninger til at store virksomheter, med store innkjøpsbudsjetter, tar et særlig ansvar for kontraktsoppfølging av at leverandørene ivaretar menneskerettigheter i leverandørkjeden.

Egnede og oppdaterte rutiner, utformet som aktsomhetsvurderinger, vil ha avgjørende betydelse. Det å

ha egnede rutiner er nøkkelen til ivaretagelse av en rekke samfunnshensyn, herunder miljø og menneskerettigheter. Når det gjelder rutiner for anskaffelser av varer og tjenester hvor hensynet til menneskerettigheter står sentralt, er det viktig at disse beskriver hvordan kontrakter skal sikre at rutiner, frister, ansvar, framdrift og krav til kvalitet er i samsvar med avtalen. Egnede rutiner vil også beskrive en fremgangsmåte for kontraktsoppfølging, slik at oppdragsgiver gis adgang til å måle og vurdere effekten av iverksatte tiltak for risikoreduksjon og gjenoppretting av brudd på menneskerettigheter. I tillegg mener vi at resultatfokuset bør økes; at oppdragsgivere i økende grad fokuserer på *tiltakene og resultatene av tiltakene*, og ikke begrenser seg til å forbedre rutiner og prosesser. Prinsippet om forholdsmessighet bør også gjelde her: at det må stilles høye forventninger til at store virksomheter, med store innkjøpsbudsjetter, tar et særlig ansvar for kontraktsoppfølging av at leverandørene ivaretar menneskerettigheter i leverandørkjeden.

Bruk av sosiale revisjoner (social audits) er hovedingrediens i leverandørkjedestyringen for utallige selskaper i og utenfor Norge. Denne kontrollindustrien er omfattende og voksende og omsetter for mange milliarder dollar årlig. Selskapenes begrunnelse for å bruke slike audits er å sikre arbeidernes rettigheter. Praksisen med social audits har derimot en bakside: Kontrollpraksisen, og de premisser som ligger til grunn for virksomheten har fått omfattende kritikk fra fagforeninger, sivilsamfunn og akademia – og belyst gjennom utallige presseoppslag - i mer enn 20 år. Årsakene til den negative omtalen er omfattende juks med opplysninger, fravær av "arbeidernes stemme", dokumentfalsk og korrupsjon, men også fordi det er dokumentert få positive effekter for arbeiderne, og i mange tilfeller kontraproduktiv da slike kontroller bidrar til å tåkelegge problemer, i stedet for løfte dem frem slik at situasjonen kan bedres. Offentlige oppdragsgivere bør derfor utvise varsomhet og ikke umiddelbart akseptere en revisjonsrapport som dokumentasjon / verifikasjon på etterlevelse. Svært ofte vil det være behov for mer utfyllende informasjon, for eksempel innhentet ved en interessentdialog, eller andre anerkjente metoder.

Interessentdialog med berørte parter er en viktig metode for at virksomheter, og derigjennom oppdragsgivere, skal kunne skaffe seg en så god forståelse som mulig av arbeidsforholdene og annen påvirkning, for eksempel av lokalsamfunnet. Viktigste grupper er arbeiderne selv og deres representanter, men også sivilsamfunn, lokalsamfunn, investorer og andre grupper bør omfattes av en slik dialog. Disse gruppene kan bringe ny, viktig informasjon, og er samtidig mulige påvirkningsagenter med ulike grader av innflytelse.